

УДК 37.037

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПЛАНЕТАРНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Є. А. Зеленов

В статті аналізується актуальна проблема управління планетарним вихованням студентів. Наголошується, що в умовах вищого навчального закладу процес управління буде ефективним, якщо його розуміти як створення умов для самореалізації особистості.

***Ключові слова:** планетарне виховання, процес управління, самореалізація особистості.*

Зважаючи на той факт, що прояви глобальної цивілізаційної кризи (незадовільний стан природного середовища, масове зубожіння та голод у слаборозвинутих країнах так званого «третього світу», суцільне падіння духовності, зростання проявів екстремізму та радикалізму, національної та расової нетерпимості та ворожнечі, розвиток міжнародного тероризму, глобальні епідемії тощо) можуть бути приборкані лише об'єднаними зусиллями всього людства, потрібно формувати у майбутньої інтелектуальної еліти суспільства відповідальність за наслідки своїх рішень і дій не тільки на регіональному чи державному рівні, але й у планетарному, глобальному масштабі. Саме вища школа має стати виховним середовищем, де створюються умови для планетарного виховання і самовиховання особистості майбутнього фахівця. Результати нашої наукової розвідки мають сприяти переходу педагогічного процесу у вищій школі від технократичної до гуманістичної, духовної спрямованості.

Зараз вища школа перебуває в процесі інтенсивного пошуку нової парадигми виховного процесу, яка б відповідала новим цивілізаційним реаліям, новим вимогам ринку праці, новим потребам суспільства. Традиційні підходи до виховного процесу у вищій школі, на нашу думку, вже не можуть сприяти якісній підготовці молодого покоління до ефективного функціонування у глобальному планетарному суспільстві в рамках планетарної цивілізації. А саме в такому суспільстві і в такій

цивілізації доведеться жити і працювати сьогоднішнім школярам і студентам. Трансформуватися мають самі підвалини виховного процесу, що призвели до механістичного розуміння зв'язків природи, держави, суспільства, людини. Саме внаслідок такого ставлення до природи, до інших людей, до себе діяльність (і не тільки технічна) сучасної людини стала головною причиною порушення світового балансу, що вже незабаром (в історичному масштабі часу) може призвести до глобального катаклізму (екологічного, політичного, соціального, економічного, культурного тощо). На думку багатьох фахівців, людство може зазнати цивілізаційного колапсу, жахливі наслідки якого важко передбачити.

Цивілізаційний колапс (як і будь-яка криза) може подіяти і як своєрідний каталізатор трансформацій старих парадигм, чи призвести до зникнення людського роду як такого, якщо людство виявиться неготовою і нездатною до необхідних змін.

Тому таким важливим видається дослідження нового напрямку виховання, а саме – планетарного виховання підростаючих поколінь.

Одним з важливих питань впровадження планетарного виховання у педагогічний процес вищих навчальних закладів України є питання педагогічного управління цим складним процесом.

У широкому філософському розумінні управління – це «елементарна функція організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних), яка забезпечує збереження їхньої певної структури, підтримку режиму діяльності, реалізацію програми, мети діяльності» [1, с. 704].

Ряд учених розуміють управління як внутрішньо притаманну властивість суспільства на будь-якій стадії його розвитку. В. Афанасьєв вважає, що «управління є сукупністю певних дій (операцій), які здійснюються людиною, суб'єктом управління щодо об'єкта з метою перетворення та забезпечення його руху до заданої мети» [2, с. 58].

Свідомий і цілеспрямований характер управлінської діяльності можна назвати її важливим атрибутом. Управління розглядають як послідовне чергування і поєднання структурних елементів: «управління – це процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідний, для того щоб сформулювати та досягти мети організації» [3, с. 38].

Теоретичну основу дослідження питань управління ВНЗ, в т.ч. управління планетарним вихованням, становлять наукові ідеї щодо: використання інформаційно-комп'ютерних технологій в управлінні

зкладом освіти (В. Биков, А. Гуржій, М. Жалдак, Ю. Жук, В. Олійник, Р. Осіпа та ін.); сучасних досліджень проблем управління соціально-педагогічними системами (Є. Березняк, В. Бондар, Ю. Васильєв, Л. Ващенко, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Ю. Конаржевський, Т. Лукіна, В. Маслов, В. Олійник, О. Орлов, В. Пікельна, П. Третяков, Г. Федоров, Є. Хриков та ін.); теорії і методики моделювання педагогічних систем і процесів, у т.ч. управлінської діяльності (І. Бех, В. Лясковський, В. Пікельна, О. Савченко, О. Хомерики, Ю. Шамарін); організаційно-правових аспектів управління ВНЗ (І. Дарманська, О. Черв'юкова та ін.).

Як справедливо вважає Т. Сущенко, особливість управління освітою, його впливу, на якість педагогічного процесу, який має свою особливу мету: не тільки навчати, а духовно й інтелектуально збагачувати життя дітей засобами навчання, захоплювати, заохочувати цікавою суспільно-корисною творчою діяльністю, всебічно розвивати творчу особистість, не порушуючи законів розвитку, які природно заперечують будь-який примус, фізичне, психічне або інтелектуальне перевантаження дитини [4].

В умовах реформування вищої школи України важливою постає проблема педагогічного управління процесами у ВНЗ. За змістом, організацією і технологією ці процеси охоплюють широкий спектр питань, які стосуються вдосконалення навчально-виховного процесу, поглиблення наукових досліджень, посилення практичної підготовки студентів та інших. Вища освіта пов'язана з формуванням людини, створенням можливостей для прояву нею неповторної індивідуальності, розширенням універсальних моральних цінностей, які лежать в основі сталого розвитку суспільства.

Сьогодні провідним фактором впливу на зміст і характер управління освітою став інтерес до особистості студента. Тому основним стратегічним завданням реформування освіти в Україні є запровадження таких інноваційних управлінських технологій, в основу яких покладено принцип дбайливого ставлення до інтересів і потреб особистості студента, створення максимальних умов для її повноцінного розвитку як творчої особистості у виховному просторі вищого навчального закладу.

Педагогічні системи (в тому числі й система планетарного виховання студентської молоді) розвиваються й функціонують не стихійно. Завдяки управлінню ті зміни, що в них відбуваються, мають носити

впорядкований та цілеспрямований характер. В цьому випадку управління постає як свідомий, організований, систематичний вплив суб'єкта управління на об'єкт управління з метою його впорядкування, збереження і, головне, – розвитку. Відбувається вплив через створення відповідних умов для планетарного виховання студентів.

В цій науковій розвідці ми спробуємо накреслити основне коло питань, які постають у зв'язку з проблемою управління планетарним вихованням студентів.

Концептуально принциповим для нашого дослідження є тлумачення співвідношення процесів планетарного виховання та соціалізації майбутніх фахівців. Соціалізація є тривалим, неперервним процесом входження особистості у суспільство загалом, через набуття соціального досвіду людства. Нам видається, планетарне виховання є складовою частиною соціалізації, її, так би мовити, завершальним етапом.

Планетарне виховання студентів у ВНЗ розглядається нами як невід'ємна частина неперервного професійного розвитку особистості, що є перманентним рухом до вищого ступеня професіоналізму і реалізується через будь-який вид діяльності. Така діяльність включає навчання у ВНЗ, самоосвітню, самовиховну діяльність студентів і потребує ефективного педагогічного управління з боку суб'єктів навчально-виховного процесу у ВНЗ.

Головним завданням планетарного виховання студентів є, на наш погляд, розвиток в людини планетарної самосвідомості, тобто усвідомлення себе як невід'ємної частини людства і природи. Тому сутність планетарного виховання в тому, щоб довести до прийняття людиною ідеї спільності її життя з життям планети, до розуміння того, що вона являє собою єдине, нероздільне ціле з усім людством. З цього завдання витікає і специфіка управління процесом планетарного виховання студентської молоді.

Під *педагогічним управлінням процесом планетарного виховання студентів у вищому навчальному закладі ми вважаємо доцільним розуміти сукупність цілеспрямованих дій суб'єктів педагогічного управління з метою створення умов для розвитку якостей та здатностей студента, що сприяють формуванню його планетарної свідомості, ноосферного нелінійного мислення, які є передумовою його професійної й особистісної самореалізації у майбутньому.*

Зміст та структуру системи педагогічного управління планетарним вихованням студентів у ВНЗ визначають учасники цього процесу. Ними є студенти як об'єкти педагогічного управління, на яких спрямована цілісна система роботи з планетарного виховання у ВНЗ та суб'єкти педагогічного управління: адміністрація ВНЗ, працівники деканату, куратори, викладачі, органи студентського самоврядування, батьки, громадські організації. Систему педагогічного управління планетарним вихованням майбутніх фахівців можна умовно навести на п'яти рівнях: перший рівень – адміністрація ВНЗ, другий – працівники деканату, третій – викладачі і куратори, четвертий – органи студентського самоврядування і, нарешті, п'ятий рівень – особистість самого студента. Така ієрархія забезпечує комплексність педагогічного управління планетарним вихованням студентів. Між рівнями існує певна взаємодія та узгодженість дій, спрямованих на створення умов для ефективного планетарного виховання студентів.

Навчальна робота має бути спрямована на використання потенціалу змісту навчальних дисциплін для посилення гуманістичного, екологічного, морального наповнення навчального процесу. Виховна робота має передбачати створення всіх можливих умов для самовиховання та самореалізації, самовизначення студентів у напрямку розвитку у них моральних якостей, реалізації їхнього творчого потенціалу. Організаційно-методична робота має спрямовуватися на організаційно-методичне забезпечення процесу планетарного виховання студентів: а) організація спецкурсів для студентів, що мають відповідне змістовне наповнення; б) проведення семінару з питань планетарного виховання студентів для кураторів і викладачів; в) колективне, групове та індивідуальне консультування студентів, кураторів, викладачів і батьків з різноманітних проблем планетарного виховання; г) написання навчальних програм і планів для кураторів та викладачів з проблем планетарного виховання студентів; г) підготовка навчальних посібників, методичних порад. Наукова робота має спрямовуватися на дослідження проблем формування планетарної свідомості, креативних навиків, розвитку професійних якостей, розширення сфери спілкування, що сприяє не тільки професійній соціалізації майбутніх фахівців, але й розпоширює горизонти пізнання світу. Таким чином, організаційно-педагогічна діяльність ВНЗ з планетарного виховання студентів потребує цілеспрямованого педагогічного керівництва з боку суб'єктів управління.

Ефективність такої діяльності забезпечується дотриманням її структури та відповідного змістового наповнення.

Управління планетарним вихованням студентів є складним, багатогранним та інтегрованим процесом. Він потребує системного, цілеспрямованого педагогічного керівництва з боку суб'єктів управління: деканатів, кураторів, викладачів. Під педагогічним управлінням планетарним вихованням студентів ми розуміємо сукупність цілеспрямованих дій суб'єктів педагогічного управління з метою розвитку та формування якостей особистості з планетарною свідомістю.

Ефективність педагогічного управління процесом планетарного виховання залежить від дотримання певних принципів та закономірностей. Вони є такими:

- всебічності та повноти використання наукових положень, що створюють основу управлінської діяльності, високого аналітичного рівня вивчення процесу в науково-концептуальному, змістовому й технологічному аспектах (принципи науковості та системності);

- єдності цілей ВНЗ із цілями педагогічного управління планетарного виховання студентів (принципи цілеспрямованості, комплексності, керованості, плановості та прогностичності, урегульованості та координації);

- неперервності управлінського впливу в процесі планетарного виховання студентів (принципи неперервності, наступності та перспективності, систематичності та доступності);

- прогнозованості процесу управління ВНЗ (принципи плановості і прогностичності, оптимізації, зв'язку з життям і передовим досвідом);

- взаємодії керівної та керованої підсистем (принципи розвитку, каузальності, єдності навчання і виховання, активності та самостійності навчання, всезагальності, обов'язковості і контролю);

- визначальної ролі людського чинника в педагогічному управлінні процесом планетарного виховання студентів (принципи соціальної обумовленості, конкретно-історичного підходу, єдності колективних та індивідуальних форм, забезпечення психофізіологічних та гігієнічних умов навчання та відпочинку, добору і раціональної підготовки, розстановки і використання людського потенціалу студентів, викладачів, кураторів та ін., стимулювання);

- поєднання централізму із ініціативою ВНЗ, децентралізації та демократизації педагогічного управління (принципи діалектичної суперечності, демократичного централізму, варіативності та диференціації, спеціалізації, поєднання централізації з децентралізацією);
- оптимального співвідношення об'єктивно необхідних стратегічних і оперативно-поточних завдань (принципи збалансованості теорії і практики, єдності менеджменту, раціональності використання матеріальної бази, її розвитку відповідно до поставлених завдань);
- забезпеченості суб'єкта педагогічного управління інформацією, наявності постійного інформаційного зворотного зв'язку (принципи єдності якості та кількості, наочності).

Наукові прогнози щодо радикальних змін нинішнього шляху світового розвитку вказують на докорінний перегляд існуючих цінностей та способу життя людства, зміну стереотипів щодо відносин і взаємодій у системі «людина – природа – суспільство – цивілізація».

Необхідне негайне формування принципово нового ставлення до системи людських відносин, спрямованих на загальнолюдські пріоритети, докорінне переосмислення парадигми глобального виживання людства, науково обґрунтоване забезпечення переходу від існуючої егоцентричної до антропоцентричної та соціоцентричної моделі життєдіяльності й взаємодії – від окремої людини до людства в цілому.

Література

1. Философский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
2. Афанасьев В.Г. Человек в управлении обществом / Виктор Григорьевич Афанасьев. – М.: Политиздат, 1977. – 382 с.
3. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. Персонал. / Майкл Мескон, Майкл Альберт, Франклин Хедоури; [пер. с англ.]. – М.: Дело, 1992. – 702 с.
4. Сущенко Т.І. Провідні фактори концептуального впливу на управління освітніми процесами // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. – Запоріжжя, 2009. – Випуск 3. – С. 373-378.

УПРАВЛЕНИЕ ПРОЦЕССОМ ПЛАНЕТАРНОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Е. А. Зеленов

В статье анализируется актуальная проблема управления планетарным воспитанием студентов. Утверждается, что в условиях высшего учебного заведения

процесс управления будет эффективным если его понимать как создание условий для самореализации личности.

Ключевые слова: планетарное воспитание, процесс управления, самореализация личности.

MANAGEMENT OF THE PROCESS OF STUDENTS' PLANETARY EDUCATION IN A HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

E. A. Zelenov

The article analyzes the current problem of students' planetary education management. The author asserts that in conditions of higher education the process of management will be effective if it is understood as creation of conditions for personality self-realization.

Keywords: planetary education, management process, personality self-realization.

Зеленов Євген Анатолійович – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Zelenov Yevgen Anatoliyovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Chair of Pedagogics of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Luhans'k, Ukraine)

Рецензент – доктор педагогічних наук, доцент О. С. Бєлих

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor O. S. Belykh

УДК 378.147

ОРГАНІЗАЦІЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

Л. Г. Кириченко

У статті проаналізовано організацію та впровадження педагогічного експерименту з формування естетичних якостей у майбутніх фахівців соціокультурної сфери та педагогічні технології, які було використано під час проведення експерименту у вищому навчальному закладі культури і мистецтв.

Ключові слова: студенти, естетичні якості, навчально-виховний процес, вищий навчальний заклад культури і мистецтв, технології, методи.